

ПРОГРАМА
ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА
ЗА УЧЕНИЦИ В IX КЛАС

I. Общо представяне на програма по безопасност на движението по пътищата

Обучението по безопасност на движението по пътищата (БДП) се разглежда като неделима част от цялостното образование и възпитание на личността на ученика. Дългосрочната роля на възпитанието и обучението по безопасността на движението по пътищата е формирането на определен начин на мислене и изграждането на транспортна култура на отделната личност, които да гарантират не само личната безопасност, но и сигурността на останалите участници в движението.

Ученикът трябва да носи отговорност за поведението си и да оценява влиянието на постъпките си за своя живот и този на другите хора, да опазва животът и здравето на участниците в движението по пътя, да улеснява тяхното придвижване, да опазва имуществото на юридическите и физическите лица.

По своята същност възпитанието и обучението по БДП трябва да бъде активно-действено, а не пасивно-съзерцателно. Ученикът трябва да е поставен в условията на ситуативно-моделно обучение, когато активно решава различни пътни ситуации или ги моделира по зададено начало или край.

Затова от обучаваните се изисква освен да учат и знаят преподавания материал, да умеят чрез разбиране и преценяване на пътните ситуации да прилагат научените знания. За доброто усвояване са необходими практически упражнения и симулации, както и анализиране на различни критични ситуации от практиката. Също така и прилагане на придобития положителен опит, получен от родителите и приятелите.

Обучението е насочено към формиране на три основни групи умения за учениците:

- умения за защита - на сензомоторно равнище;
- интелектуални умения - умения за анализ, сравнение, откриване на причинно-следствени връзки, базирани на познаването на правилата за движение по пътищата;
- практически умения - свързани с овладяването на реални и естествени действия с цел вземане на решения за адекватно поведение в пътната среда.

II. Цели на възпитанието и обучението

1. Повишаване на защитеността на учениците от транспортни произшествия и техните последствия чрез получаване на знания за приспособимостта към движението по пътищата с минимална вероятност за попадане в тях.
2. Познаване и разбиране на графични изображения, пътни знаци и пътната маркировка.
3. Определяне на конфликтни участъци и съставяне на безопасни маршрути за движение свързани със скорост на движението на автомобил, мотоциклет, моторно средство, велосипед, вкл. електрически скутери или ховърбордове.
4. Оценяване и анализиране на пътните ситуации, свързани със скорост на движението на моторни и пътни превозни средства (МПС и ППС).
5. Анализиране на действия на водача на МПС и ППС, според средствата за регулиране на движението.
6. Намаляване на агресията на пътя и повишаване на толерантността между участниците в движението.
7. Познаване и разбиране на нормативната уредба, произтичаща от Закона за движението по пътищата.

Целите трябва да бъдат реализирани напълно и еднозначно като не се ограничават само в регламентирания минимален брой часове.

С програмното съдържание за IX клас се завършва цикъла за изграждане и надграждане на знанията, уменията и отношенията придобити в предучилищното образование, началния и прогимназиалния етап на основното образование. То осигурява знания, умения и отношения за системата „Човек - пътно превозно средство - път” като се съобразява с психофизиологическите особености на учениците.

III. Специфика на възпитанието и обучението

Юношеството е продължителен период, чието начало може да се приеме като физически и психологически феномен, а крайт - като социален. Спецификата на измененията, които настъпват във физиологичен, психологичен и социален аспект са свързани с:

- физическото съзряване и физиологическите промени, които водят до тревожност, съмнения, притеснения, които рефлектират в най-голяма степен върху емоционалната сфера;
- търсенето на разнородни контакти и начини на общуване, както с връстници, така и с по-възрастни, включително и копирането на поведението на популярни личности. Отношенията с възрастните се формират в безусловно неравенство и относително равноправие, което обяснява гнева на младите хора към родители и учители;
- проявите на грубост, конфликтност, сприхавост, произтичаща от необходимостта за извоюване на автономност, изграждане на „Аз - образа”, адекватната самооценка и самосъзнание;
- намирането на своята идентичност, с което се преминава границата от детството към света на възрастните;
- повишена критичност към другите и към различните социални прояви.

IV. Теми, очаквани резултати и нови понятия

Области на компететност	Тематично направление	Тема	Очаквани резултати и нови понятия
Пътна среда.	Елементи на пътя Пътна маркировка.	Структура на пътя. Видове маркировка.	Разпознава и назовава основните елементи на пътя. Разпознава и обяснява поставените пътни знаци. Отчита и обяснява пътната маркировка.
	Пътни знаци.	1. Групи пътни знаци	Обяснява къде е местоположението и правилното място на отделните участници в движението. Анализира и оценява как трябва да реагира всеки един участник в движението при преминаване през

			кръстовище или пресичане на пътното платно. <i>* Групи пътни знаци.</i>
	Превозни средства.	Скорост на движение на МПС (автомобил, мотоциклет, мотопед, велосипед (вкл. ел. скутери, ховърбордове).	Разпознава и назовава отделните ППС и МПС. Изброява системи за активна и пасивна безопасност. Обяснява как се предпазват пътниците в автомобила, водачите и пътниците на двуколесни превозни средства. Оценява скоростта, с която се движат МПС и ППС по пътя - съобразена или несъобразена скорост на движение по пътя. Определя движението на МПС при различните средства за регулиране на движението (маркировка, пътни знаци, светлинна сигнализация). <i>* Съобразена и несъобразена скорост.</i>
Правила и култура на поведение на пътя.	Основни правила на движението по пътя.	Действия на водача, според средствата за регулиране на движението.	Определя движението на МПС при различните средства за регулиране на движението (маркировка, пътни знаци, светлинна сигнализация). Анализира и оценява толератния от нетолерантния участник в пътното движение. Оценява ефективното общуване и разрешаване на конфликти като възможности за превенция на агресивно поведение на пътя. Прилага различни стратегии за справяне с конфликти.

Препоръчително минимално разпределение на часовете за обучение

- за практически умения – 2 учебни часа.
- за теоретични знания – 2 учебни часа.

Общ минимален брой часове за обучение - 4 учебни часове.

V. МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

Решаването на различните видове задачи по БДП е необходимо да се свързва с детайлизирането на основните действия, влизащи в състава на уменията по безопасното движение по пътя. Задължителните действия, които трябва да владеят обучаваните и да ги изпълняват в хода на обучението по безопасно движение в училище са отделени, както следва:

Ориентиране с два основни компонента:

- ориентиране в реална пътна ситуация, което включва възприемане и анализ на постъпващата от външната среда информация, както и на собствената позиция в тази ситуация. Осъществява се на основата на познаване значението на пътните сигнали и маркировки, както и на правилата за поведение на участниците в движението. Главните действащи характеристики за съблюдаване са обем и насоченост на вниманието, селективност, зрение, усещанията за цвят, форма, разстояние, движение, покой, слух, координираност на двигателните реакции;
- ориентиране по план или схема (безопасен маршрут за движение от дома до училището и обратно). То зависи от степента на развитие на абстрактно-символното мислене и възможностите за трансфер. Използва се при решаване на наказуци и задачи за теоретичен анализ и обобщение.

Процесът на вземане на решения включва няколко последователни операции: анализ на ситуацията, анализ на собствената позиция, актуализиране на алтернативите за действие, избор на алтернатива, отговаряща на външните и вътрешни условия, изпълнение на избора, оценка на взетото решение и корекция на решението. Чрез обучението по БДП трябва да се постигне автоматизиране на всяка операция чрез многократни упражнения и довеждането на всички до взаимосвързан комплекс. Оценяването включва преценка на ситуацията и оценяване на поведението на участниците в нея, включително и на собственото, от гледна точка на личната безопасност. Оценява се степента на безконфликтност на елементите на ситуацията, последователността и вътрешната логика в поведението на участниците, съотнасяне на гледни точки (позиции) на различните участници в дадена ситуация. Самоконтролът се формира в хода на учебния процес като функция на под операционалния контрол на учителя и външната регулация на действието.

В IX клас обучението по БДП започва с конкретизиране на целите на обучението на ниво ученик като конкретизацията

трябва да бъде еднозначна и контролируема, за да може целите да се използват за управление на познавателната дейност. Препоръчва се използването на определена таксономия, т.е. създаване на стройна система от педагогически цели, разпределени по категории и йерархични нива. В съдържанието на обучението трябва да се използва конкретната пътна среда, в която живеят, играят и учат учениците.

Основните методи са беседата, упражненията, демонстрацията, моделирането и анализи на ситуации, компютърни игри, интерактивни симулации, мозъчна атака, наблюдения, проучване и изготвяне на съобщения и доклади, свързани с различни пътни ситуации и етичните взаимоотношения на участниците в тях.

В тази възрастова група за обучението са подходящи табла, слайдове, диапозитиви, учебни филми, учебни площадки, реални пътни ситуации във и извън населено място.

Индивидуалните средства за обучение се ограничават до учебни помагала, планове и схеми на населеното място и големи пътни възли учебно-помощна литература за учителя, нормативната уредба, регламентираща безопасното движение и др.

По време на обучението се препоръчва провеждане на занятия в подходящо оборудвана класна стая или кабинет по БДП, учебни площадки и полигони, близки кръстовища и спирка на обществения транспорт.